

MUCFPOCKET 2019

OLIKA VERKLIGHETER

Unga hbtq-personer om sina levnadsvillkor

Olika verkligheter

Unga hbtq-personer om
sina levnadsvillkor

INNEHÅLL

Förord	6
Sammanfattning	8
Den nationella ungdomsenkäten	10
Social inkludering och sociala skyddsnät	14
Otrygghet och utsatthet	18
Hälsa	26
Fritid	30
Synen på livet och framtiden	32
Nu då? Metoder och verktyg för att arbeta framåt	36
Referenser	40
Metod och tabellbilaga	43

FÖRORD

Det ungdomspolitiska målet är att ”Alla unga ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen”. I år har Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor publicerat tre rapporter i serien *Unga med Attityd*. De visar att nästan tre av fyra unga är nöjda med sina liv och att ungefär lika många ser ljus och optimistiskt på sin framtid. Samtidigt framkommer skillnader i hur levnadsvillkoren upplevs mellan olika grupper av unga. I den här rapporten lyfter vi fram hur unga hbtq-personer ser på sina levnadsvillkor jämfört med andra unga.

Resultaten visar oroande mönster. Det är genomgående vanligare bland unga hbtq-personer att uppleva begränsningar och inskränkningar av sina levnadsvillkor. Det innebär att unga hbtq-personer i större utsträckning än andra unga uppger att de upplever otrygghet, begränsningar på fritiden, symptom på psykiska ohälsa och mindre tillgång till sociala skyddsnet. Förutsättningarna för goda levnadsvillkor skiljer sig alltså åt, utifrån sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor är en av regeringens utsedda hbtq-strategiska myndigheter. Myndigheten arbetar kontinuerligt med att ta fram och sprida kunskap om bland annat unga hbtq-personers förutsättningar och levnadsvillkor. Särskilda insatser, framförallt på lokal och regional nivå, är viktiga för att unga hbtq-personer ska få tillgång till

likvärdigt goda levnadsvillkor som andra unga.

Alla unga ska ha möjlighet att vara självständiga utan att påverkas av stereotypiska könsroller, tvång eller förtryck som minskar deras handlingsutrymme. Myndigheten ser oacceptabla skillnader mellan unga hbtq-personers och andra ungas upplevelser av sina levnadsvillkor och vi behöver kraftsamla för att få till en faktisk förändring. Den här rapporten visar att mycket ännu finns att göra för att detta ska bli verklighet. Det krävs riktade åtgärder, såväl utbildning som metoder och verktyg, för att förbättra villkoren för unga hbtq-personer i deras vardag och liv.

Arbetet med rapporten har genomförts inom avdelningen för utredning av Alba Stjärnkvist (uppdragsansvarig) och Marit Gisselmann. Den nya kunskap som presenteras här kan förhoppningsvis bidra till förändring, både i det stora och det lilla.

Lena Nyberg, generaldirektör

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
Växjö december 2019

SAMMANFATTNING

Den här rapporten bygger på resultat från den nationella ungdomsenkät som Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor genomförde år 2018. Resultaten från enkäten visar att det är mindre vanligt bland unga hbtq-personer att uppleva goda levnadsvillkor än bland andra unga. Unga hbtq-personer uppger i större utsträckning att de är utsatta för mobbning, hot och sexuellt våld eller utnyttjande. Det är dubbelt så vanligt bland unga hbtq-personer att uppleva sig orättvist behandlade på ett sätt som kränkt dem, jämfört med andra unga. Unga hbtq-personer känner sig i mindre utsträckning trygga, såväl hemma som på offentliga platser. Det är också vanligare att unga hbtq-personer upplever olika symptom på psykisk ohälsa, exempelvis att ofta känna sig stressad eller ha svårt att somna. Bland unga hbtq-personer är det också mindre vanligt att vara nöjda med sina relationer, exempelvis till familj och vänner, samt med livet i sin helhet.

- Både på offentliga platser och i hemmet är det mindre vanligt bland unga hbtq-personer, än bland andra unga, att alltid känna sig trygga.
- Drygt hälften av unga hbtq-personer vill prata med en förälder eller vårdnadshavare, men gör det inte. Motsvarande andel bland andra unga är tre av tio.
- Det är dubbelt så vanligt bland unga hbtq-personer som bland andra unga att avstå från en fritidsaktivitet på grund av rädsla för att bli dåligt bemött.

- Unga hbtq-tjejer upplever i lägst utsträckning sin psykiska hälsa som god, i jämförelse med både hbtq-killar och heterosexuella cistjejer och ciskillar.
- Knappt sex av tio unga hbtq-personer ser positivt på sin framtid. Motsvarande andel bland andra unga är knappt åtta av tio.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor arbetar kontinuerligt med att sprida kunskap om unga hbtq-personer och att lyfta fram vikten av särskilda insatser, särskilt på lokal och regional nivå, för att denna grupp ska få tillgång till likvärdiga levnadsvillkor som andra unga. Myndigheten arbetar aktivt med att utveckla metodmaterial om hur man kan arbeta för att stärka unga hbtq-personer i verksamheter där unga vistas, exempelvis i skola och öppen fritidsverksamhet. Exempel på sådant material finns längst bak i denna rapport.

DEN NATIONELLA UNGDOMSENKÄTEN

Resultaten i den här rapporten bygger på Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors (MUCF:s) nationella ungdomsenkät, som under våren år 2018 skickades ut till 5 000 slumpmässigt utvalda unga i Sverige mellan 16 och 25 år. Svarsfrekvensen var 46 procent. Bortfallet bland enkätsvaren var större bland killar än tjejer och i åldrarna 22–24 år. Därför har alla resultat genomgående viktats för juridiskt kön och ålder. Det stora flertalet unga definierar sig som heterosexuella cispersoner. De som inte gör det definieras här som hbtq-personer, vilka i underlaget är 372 personer, det vill säga 16 procent av den totala andelen svarande¹. Andelen som uppgett att de är transpersoner eller som inte identifierar sig som tjej eller kille, alternativt är osäkra på sin könsidentitet eller på om de är transpersoner, är knappt fyra procent. Många av dessa har också en annan sexuell läggning än heterosexuell.

Den största andelen unga hbtq-personer i underlaget uppger att de är bisexuella. Inom gruppen unga hbtq-personer finns det en större andel som uppger att de identifierar sig som tjejer än som killar. Utifrån att andelen tjejer inom hbtq-gruppen är större än andelen killar, har alla resultat kontrollerats för uppgiven könsidentitet. Om inget annat anges, är skillnader mellan

¹ De som inte svarat på någon av frågorna som variabeln är konstruerad utifrån är inte medräknade i ”den totala andelen svarande”.

unga hbtq-personer och unga som inte är hbtq-personer, statistiskt signifikanta med 95 procents sannolikhet, även vid kontroll för uppgiven könsidentitet. Antalet transpersoner är i underlaget för litet för att redovisas separat och redovisas därför inte i rapporten.

En metod- och tabellbilaga finns att ladda ner på www.mucf.se där metoden beskrivs mer utförligt och alla resultat som presenteras i rapporten finns återgivna i tabellform.

Definition av unga hbtq-personer

I den nationella ungdomsenkäten finns frågor om den svarandes könsidentitet och sexuella läggning. Utifrån dessa frågor kan unga hbtq-personer särskiljas från unga heterosexuella cispersoner, de som i rapporten benämns som ”andra unga”. Unga hbtq-personer definieras här som svarande som uppgett minst något av följande:

- annan sexuell läggning än heterosexuell (inklusive osäker på sin sexuella läggning eller aktivt valt att inte vilja definiera sin sexuella läggning)
- identifierar sig som transperson eller är osäker på om en identifierar sig som transperson
- annan könstillhörighet än tjej eller kille eller är osäker på sin könstillhörighet

Definitionen av hbtq-personer i den här rapporten är bred och utgår från ungas egen definition av sin sexuella läggning och könsidentitet. Bland de som

benämns som hbtq-personer är det flera som uppgett att de inte vill definiera eller är osäkra på sin sexuella läggning. Dessa definieras också som unga hbtq-personer eftersom de valt att inte definiera sig i enlighet med heteronormen som heterosexuell. Svartalernativet ”vill inte definiera” kan ses som en möjlighet att uttrycka en queer identitet där den unga inte vill definiera sin sexuella läggning över huvud taget.

Utmaningen att generalisera resultat till unga hbtq-personer i Sverige

Det finns ingen aktuell information om hur stor andel av Sveriges unga som är hbtq-personer. Det är därför svårt att med säkerhet hävda att de statistiska resultaten i rapporten är generaliserbara till alla unga hbtq-personer i Sverige. Resultaten ger däremot tydliga indikationer och information om hur unga hbtq-personer själva upplever sina möjligheter till goda levnadsvillkor i relation till andra ungas upplevelser. Det är viktigt att ha i åtanke att gruppen unga hbtq-personer är heterogen och inkluderar unga från exempelvis olika geografiska områden, bakgrunder och åldrar. På ett unikt sätt ger resultaten en röst till unga hbtq-personer – om deras tillgång till välfärd, inflytande och möjlighet till självständighet och oberoende i jämförelse med andra unga.

Begrepp

KÖN

Juridiskt kön är det kön som står registrerat i folkbokföringen.

Biologiskt kön definieras utifrån inre och yttre könsorgan, könskromosomer och hormonnivåer.

Könsidentitet innebär det kön en person känner sig som. Det kan vara kvinna, man, både och eller inget alls.

Könsuttryck är hur en person uttrycker sitt kön, till exempel genom kläder, kroppsspråk, frisyra, socialt beteende, röst samt om och hur personen sminkar sig.

TRANSPERSON

Transperson är ett begrepp som avser personer vars könsidentitet och/eller könsuttryck alltid eller under perioder skiljer sig från det kön som registrerades för dem vid födseln.

Binär transperson är ett begrepp som används för transpersoner som identifierar sig som antingen kille eller tjej.

Icke-binär är ett paraplybegrepp som innehåller många olika definitioner av identiteter bortom de binära könen (tjej och kille). Vissa icke-binära kallar sig för transpersoner, andra gör inte det.

CISPERSON

Cisperson är ett begrepp som används för att beskriva personer som inte är transpersoner. Det är en person vars juridiska kön, biologiska kön och könsidentitet hänger ihop och alltid har hängt ihop i enlighet med den rådande samhällsnormen.

SOCIAL INKLUDERING OCH SOCIALA SKYDDSNÄT

MUCF har tidigare uppmärksammat att det finns tydliga skillnader i upplevelser av social inkludering mellan olika grupper av unga baserat på bostadsort (*Fokus 18 – Vilka ska med?*, 2018). Här beskrivs skillnader mellan unga hbtq-personer och andra ungas känsla av tillhörighet och att vara en del av ett större sammanhang men också hur unga upplever möjligheten till stöd från familj och sociala nätverk.

Mindre vanligt att unga hbtq-personer känner sig inkluderade i sina familjer

Hälften av alla unga uppger att de känner sig inkluderade i Sverige som land. Det är något vanligare att unga hbtq-personer känner sig inkluderade i Sverige som land än andra unga. När det gäller att känna sig inkluderad i sin kommun eller sitt bostadsområde framkommer inga skillnader mellan unga hbtq-personer och andra unga. De allra flesta unga känner sig inkluderade i sin familj eller släkt. Den upplevelsen är dock mindre vanlig bland unga hbtq-personer än bland andra unga. Tre av fyra unga hbtq-personer känner sig inkluderade i sin familj eller släkt, medan motsvarande andel bland andra unga är nio av tio.

Hälften av unga hbtq-personer vill prata med en förälder om bekymmer och oro men gör det inte

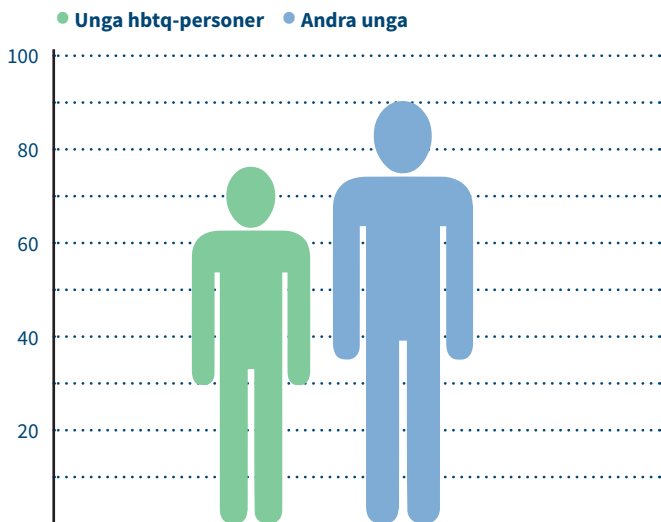
Att ha personer runt omkring sig som en litar på och som en kan anförtro sig åt är en del av social inkludering och brukar beskrivas som att ha ett socialt skydds-nät. För att kartlägga ungas sociala skyddsnet ställdes frågor om de brukar, eller skulle vilja prata med olika personer när de är bekymrade eller oroade för något. Här beskrivs skillnader mellan unga hbtq-personers och andra ungas upplevelser av vilka de pratar med och vilka de inte pratar med, även om de skulle vilja.

Bland unga hbtq-personer är det mindre vanligt att prata med sin mamma respektive sin pappa än bland andra unga. Det är också mindre vanligt bland unga hbtq-personer att prata med syskon. Bland unga hbtq-personer är alternativet ”någon annan” vanligare än bland andra unga. Det är knappt fyra av tio unga hbtq-personer som uppger att de pratar med ”någon annan” medan motsvarande andel bland andra unga är drygt två av tio.¹

Alla unga vill inte prata med någon när de är bekymrade eller oroade för något. Det finns dock en del unga som skulle vilja prata med någon, men som ändå väljer att inte göra det. Att avstå från att prata med någon, trots att en egentligen vill det, är betydligt vanligare bland unga hbtq-personer än bland andra unga.

¹ De personer frågan i enkäten gäller är: mamma, pappa, annan vårdnadshavare, syskon, annan släkting, vuxen privatperson utanför slakten, lärare eller annan vuxen som arbetar på min skola, kompis, partner/pojkvän/ flickvän, fritidsledare, någon annan.

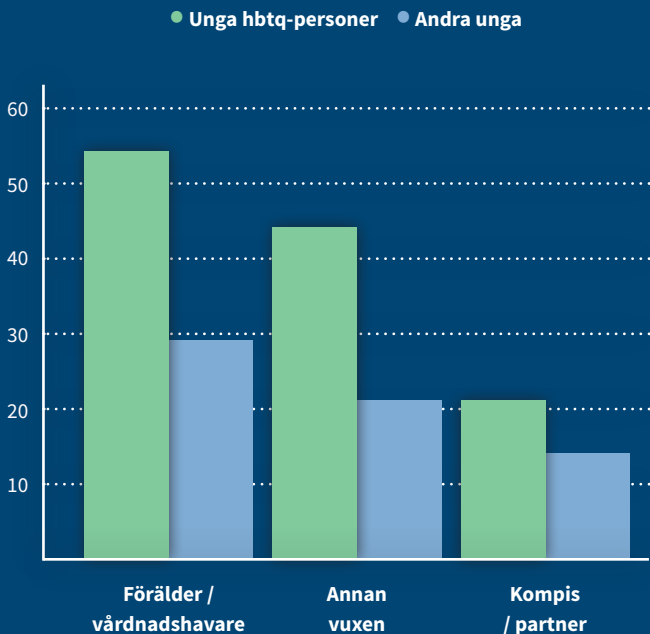
Drygt hälften av unga hbtq-personer vill prata med en förälder eller vårdnadshavare, men gör det inte. Bland andra unga är det betydligt färre, tre av tio, som avstår från att prata med en förälder. Det är också mer än dubbelt så vanligt bland unga hbtq-personer att vilja prata med en vuxen utanför familjen, men avstår från det. Mönstret upprepas även för alternativen kompis eller partner.



Upplever i ganska eller mycket stor utsträckning sig inkluderad i sin familj eller släkt

Källa: MUCF:s Nationella ungdomsenkät 2018.

Figur 1.1 Andel unga som känner sig inkluderade i sin familj/släkt, efter unga hbtq-personer och andra unga, 16–25 år, 2018.



Källa: MUCF:s Nationella ungdomsenkät 2018.

Kommentar: Kategorin "Vårdnadshavare/förälder" är en sammanslagning av de som svarat "mamma" "pappa" eller "annan vårdnadshavare". Kategorin "Annan vuxen" är en sammanslagning av de som svarat "vuxen privatperson utanför släkten", "lärare eller annan vuxen som arbetar på min skola" eller "fritidsledare". Kategorin "Kompis/partner" är en sammanslagning av de som svarat "kompis" eller "partner/pojkvän/flickvän".

Figur 1.2 Andel unga som vill prata, men som ändå inte gör det, efter unga hbtq-personer och andra unga, 16–25 år. 2018.

OTRYGGHET OCH UTSATTHET

Att känna sig otrygg på olika platser är ett tydligt tecken på utsatthet. Tryggheten, eller avsaknaden av den, kan påverka hur unga känner att de kan röra sig i samhället. Därför ställs frågor i enkätundersökningen om hur trygga unga känner sig på olika platser, både i den privata och offentliga sfären.

Vanligare bland unga hbtq-personer att känna sig otrygga på såväl offentliga platser som i hemmet

Mönstret i hur unga svarar visar tydligt att det är mindre vanligt att unga hbtq-personer känner sig trygga oavsett var de befinner sig, jämfört med andra unga¹, se figur 2.1. För hela ungdomsgruppen är det vanligast att känna sig trygg i sitt hem. Även i det egna hemmet är det dock mindre vanligt att unga hbtq-personer känner sig trygga jämfört med andra unga.

Unga hbtq-personer är i större utsträckning ekonomiskt utsatta än andra unga

En del i att bli och vara vuxen är att själv kunna stå för sin ekonomi. Att som ung ha svårt att klara sina löpande utgifter är ett stressmoment. Det handlar både

¹ Den enda plats som avviker från mönstret är ”på buss, tåg, tunnelbana eller liknande”. För det alternativet kan skillnaden mellan unga hbtq-personer och andra unga förklaras av att det är mindre vanligt att alltid känna sig trygg bland tjejer än bland killar. Därför visas inte andelen som känner sig trygga i kollektivtrafiken i figur 2.1.

om att kunna täcka de basala behoven men också att kunna delta i sociala sammanhang. Upplevelsen av att inte kunna få ekonomisk hjälp eller inte veta om möjligheten finns om behov skulle uppstå, är tecken på extra utsatthet.

Det är betydligt vanligare bland unga hbtq-personer att ha haft svårigheter med löpande utgifter såsom mat och hyra en eller flera gånger under det senaste halvåret, än bland andra unga. Det är 38 procent unga hbtq-personer som har upplevt detta, medan motsvarande siffra bland andra unga är 25 procent. Det är också en mindre andel unga hbtq-personer som upplever att de har möjlighet att få ekonomisk hjälp av närstående, se figur 2.2.

Vanligare bland unga hbtq-personer att uppleva hot och våld

Att bli utsatt för hot, mobbning, utfrysning, sexuell våld eller sexuellt utnyttjande är en grov kränkning. Våld är ett samhällsproblem som orsakar stort fysiskt och psykiskt lidande och som utöver det innebär stora samhällskostnader för det sociala välfärdsystemet. Här beskrivs skillnader mellan unga hbtq-personer och andra ungas upplevda utsatthet för olika typer av våld.

Unga hbtq-personer blir i större utsträckning än andra unga utsatta för hot, sexuell våld, mobbning och utfrysning, se figur 2.3. Närmare tre av tio unga hbtq-personer har under det senaste halvåret blivit mobbade eller utfrysade, vilket är nästan dubbelt så många som bland andra unga. Det är också vanligare

att ha varit utsatt för hot. Det är tre gånger så vanligt att unga hbtq-personer har blivit utsatta för sexuellt våld eller utnyttjande under det senaste halvåret än bland andra unga.

Dubbelt så många unga hbtq-personer har blivit kränkta utifrån någon av diskrimineringsgrunderna

Syftet med Sveriges diskrimineringslag (2008:567) är att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Ordet diskriminering används i vardagligt tal ofta om orättvis behandling. I enkäten ställs frågan om den svarande under det senaste halvåret upplevt sig orättvist behandlad på ett sätt så att hen har känt sig kränkt och i så fall av vilken orsak. Här visas skillnader mellan unga hbtq-personer och andra unga som uppger att de känt sig kränkta.

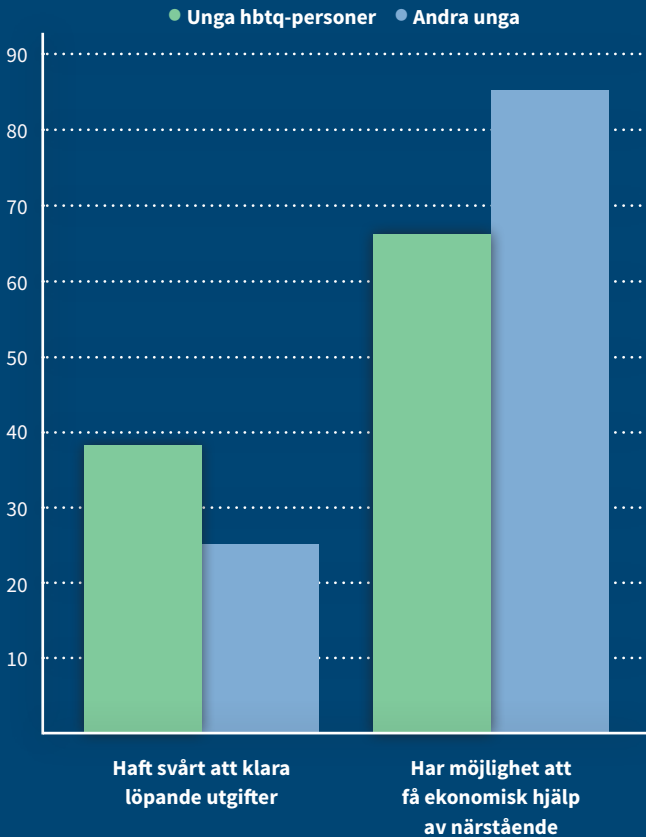
Av alla unga är det 13 procent som uppger att de blivit kränkta utifrån någon av diskrimineringsgrunderna². Andelen unga hbtq-personer som uppger detta är mer än dubbelt så stor som andelen andra unga. Det är också drygt tre gånger så vanligt bland unga hbtq-personer som bland andra unga att ha blivit kränkt utifrån diskrimineringsgrunderna kön, sexuell läggning och könsidentitet eller könsuttryck, se figur 2.4.

² Kön, ålder, utländsk bakgrund/hudfärg, sexuell läggning, könsidentitet/könsuttryck, funktionsnedsättning, religion eller annan trosuppfattning.



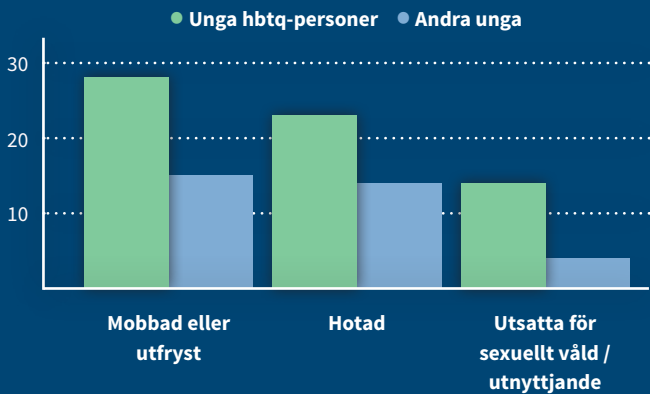
Källa: MUCF:s Nationella ungdomsenkät 2018.

Figur 2.1 Andel unga som alltid känner sig trygga på de specificerade platserna, efter unga hbtq-personer och andra unga, 16-25 år, 2018.



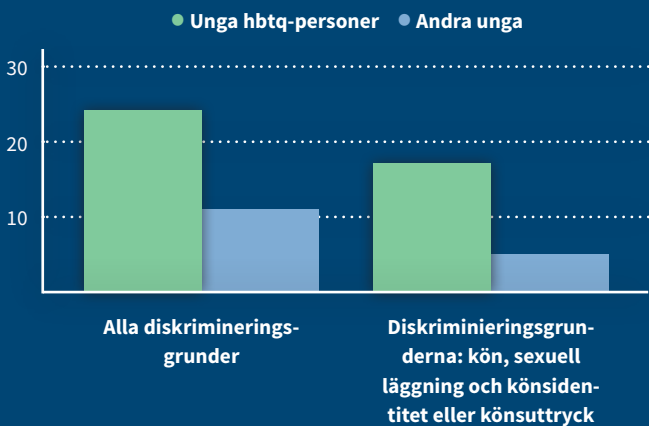
Källa: MUCF:s Nationella ungdomsenkät 2018.

Figur 2.2 Andel unga som under de senaste sex månaderna har svårt att klara av sina löpande utgifter respektive har möjlighet att få ekonomisk hjälp av närstående, efter unga hbtq-personer och andra unga, 16–25 år, 2018.



Källa: MUCF:s Nationella ungdomsenkät 2018.

Figur 2.3 Andel utsatta för olika företeelser under de senaste sex månaderna, efter unga hbtq-personer och andra unga, 16–25 år. 2018.



Källa: MUCF:s Nationella ungdomsenkät 2018.

Figur 2.4 Andel unga utsatta för kränkning utifrån olika diskrimineringsgrunder under de senaste sex månaderna, efter unga hbtq-personer och andra unga, 16–25 år, 2018.

”Unga ska ges möjligheter till självständighet och oberoende utan att begränsas av stereotypa könsroller, tvång eller förtryck som minskar individens handlingsutrymme.”

– Regeringens strategi för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

HÄLSA

Hälsa är en viktig förutsättning i ungas liv. God hälsa är också en resurs för att kunna hantera olika utmaningar i livet och för att uppnå sina mål. Rätten till hälsa är en grundläggande del av de mänskliga rättigheterna och innefattar flera aspekter, som fysisk och psykisk hälsa, ekonomisk och social trygghet samt skydd från kränkande behandling. Här beskrivs skillnader i hur unga hbtq-personer upplever sin hälsa i relation till andra unga.

Mindre vanligt att hbtq-tjejer upplever sin hälsa som god

Sju av tio unga upplever sin hälsa som ganska eller mycket god. Bland unga hbtq-personer är detta dock mindre vanligt. Bland unga hbtq-personer uppger 60 procent att deras hälsa är god medan 75 procent av andra unga uppger det. Framför allt är det unga hbtq-tjejer som skiljer sig från övriga i undersökningen. Endast 55 procent av unga hbtq-tjejer upplever sin hälsa som god, jämfört med 71 procent bland andra tjejer. Unga hbtq-killar är en mindre grupp i undersökningen. Skillnader mellan deras och andra killars hälsa kan därför inte säkerställas statistiskt.

Vanligare att unga hbtq-personer upplever symptom på psykisk ohälsa

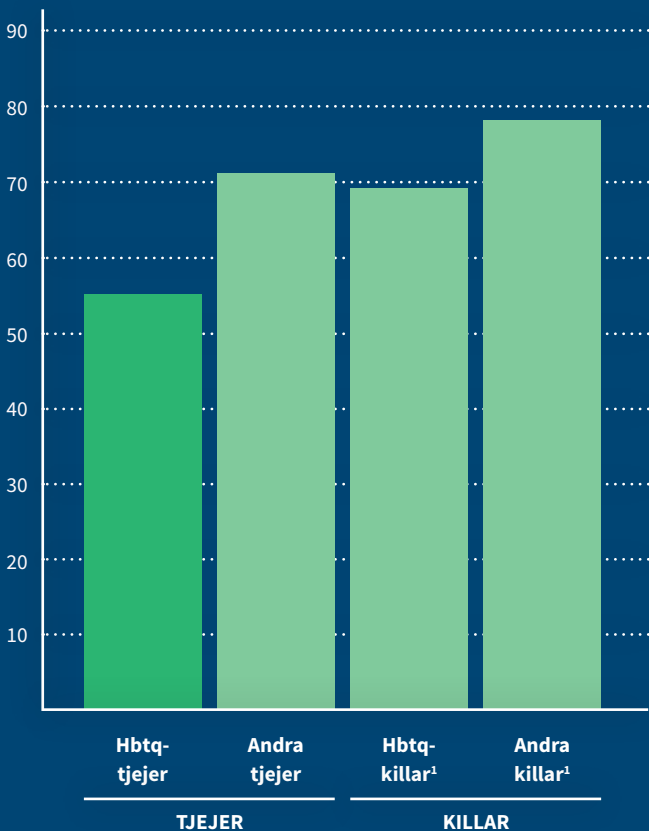
Psykisk ohälsa används ofta som en övergripande term som täcker både psykiska besvär och psykisk sjukdom.

Psykiska besvär är olika tillstånd, då människor visar tecken på psykisk obalans eller har symptom som oro, ångest, nedstämdhet eller sömnsvårigheter. Symptomen kan påverka personens liv och funktionsförmåga, men är inte så omfattande att det går att sätta diagnosen psykisk sjukdom. Här mäts ungas upplevelser av olika psykiska besvär. När unga upplever besvären så ofta som varje dag eller flera gånger i veckan tolkas det som ett symptom på psykisk ohälsa.

Det är en stor andel unga som upplever symptom på psykisk ohälsa¹. Nästan varannan ung känner sig stressad minst flera gånger i veckan och nästan tre av tio har ofta svårt att somna. Generellt sett är det vanligare bland unga tjejer än killar att uppleva dessa besvär (*Unga med attityd – Hälsa, fritid och framtid*, 2019). Det finns skillnader mellan killar och tjejer men också mellan unga hbtq-personer och andra unga när det gäller hur vanligt det är att uppleva symptom på psykisk ohälsa. Oberoende av könstillhörighet är det vanligare bland unga hbtq-personer än bland andra unga att uppleva symptomen, undantaget ont i magen².

¹ Enkätfrågans formulering är: "Hur ofta har du haft följande besvär under de senaste 6 månaderna?" De besvär som efterfrågas är; huvudvärk, ont i magen, känt dig stressad, känt dig nedstämd, deppig eller nere, svårt att somna, sovit dåligt på natten och trött under dagarna.

² För besväret ont i magen kan skillnaden mellan unga hbtq-personer och andra unga förklaras av att det är vanligare att ofta uppleva ont i magen bland tjejer än bland killar. Därför visas inte andelen som upplever ont i magen i figur 3.2.

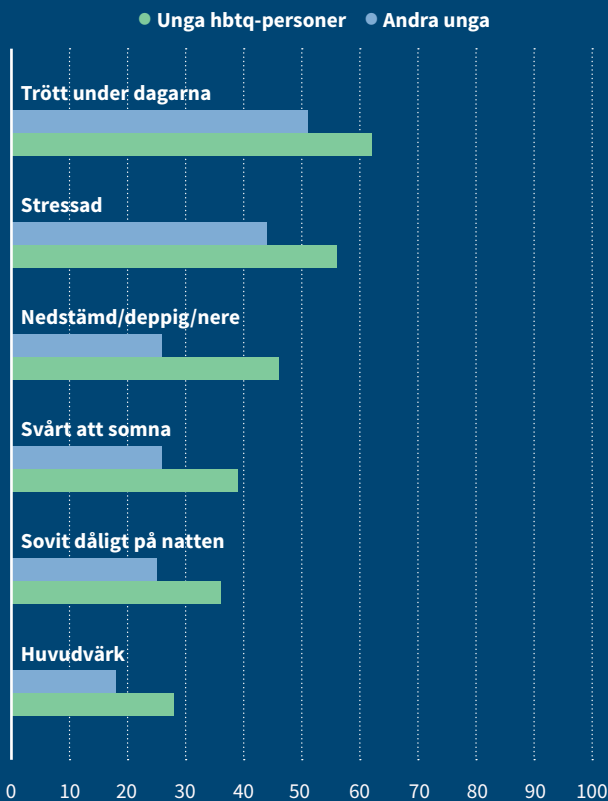


Källa: MUCF:s Nationella ungdomsenkät 2018.

1: Skillnaden mellan gruppen hbtq-killar och andra killar är inte signifikant.

2: Antalet unga icke-binära, det vill säga de som svarat att de har en annan könsidentitet än kille eller tjej eller är osäkra på sin könsidentitet, är för litet för att kunna redovisas.

Figur 3.1 Andel unga som uppger en ganska eller mycket bra hälsa, efter unga hbtq-tjejer, andra unga tjejer, hbtq-killar och andra unga killar, 2018. Procent.



Källa: MUCF:s Nationella ungdomsenkät 2018.

Figur 3.2 Andel unga med besvär varje dag eller flera gånger i veckan under de senaste sex månaderna, efter unga hbtq-personer och andra unga, 16–25 år, 2018. Procent.

FRITID

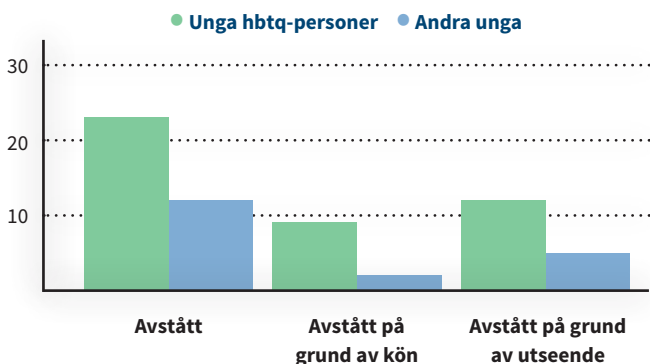
Kultur- och fritidsaktiviteter är viktiga, bland annat för avkoppling, god hälsa, personlig utveckling och förståelse av omvärlden. Rapporten *Unga med attityd – Hälsa, fritid och framtid* (MUCE, 2019) visar att två av tre unga är nöjda med sin fritid, men att tillgången på fritid upplevs olika utifrån kön och ålder. Här undersöks skillnader mellan unga hbtq-personer och andra ungas upplevelser av tillgången till fritid.

En av fyra unga hbtq-personer har avstått från fritidsaktiviteter av rädsla för att bli dåligt bemött

Majoriteten av alla unga upplever att de har mycket, eller ganska stora möjligheter att delta i fritidsaktiviteter. Det är dock något mindre vanligt att unga hbtq-personer uppger att de har stora möjligheter att delta i fritidsaktiviteter, 76 procent jämfört med 85 procent bland andra unga.

Det är endast en liten andel unga som uppger att de avstått från en fritidsaktivitet på grund av rädsla för att bli dåligt bemött, men det finns skillnader. Det är dubbelt så vanligt bland unga hbtq-personer att avstå från en fritidsaktivitet på grund av rädsla för att bli dåligt bemött, 23 respektive 12 procent. I enkäten finns även frågor om orsaker till rädsla för dåligt bemötande. Det finns stora skillnader mellan andelen unga hbtq-personer och andra unga som uppger att de varit rädda för att bli dåligt bemötta på grund av sitt kön eller sitt utseende.

Andra tecken på att tillgången till fritid är mer begränsad för unga hbtq-personer är att synen på hur mycket fritid en har skiljer sig åt mellan grupperna. Det är mycket vanligare bland unga hbtq-personer än andra unga att uppleva att de har så mycket fritid att de inte vet vad de ska göra med sin tid, 15 respektive 9 procent. Det finns inga skillnader mellan grupperna i att uppleva lagom med fritid eller för lite fritid.



Källa: MUCF:s Nationella ungdomsenkät 2018.

Figur 4.1 Andel unga som avstått från en fritidsaktivitet på grund av rädsla för att bli dåligt bemött under de senaste tolv månaderna, efter unga hbtq-personer och andra unga, 16–25 år. 2018.

SYNEN PÅ LIVET OCH FRAMTIDEN

Här presenteras ungas upplevelser av hur nöjda de är med sina liv utifrån olika aspekter och hur de ser på sin framtid. Nöjdhet är ett subjektivt mått, som utgår från varje individs egen definition av nöjdhet, vilken bland annat bygger på tidigare upplevelser och erfarenheter. Nöjdheten ger dock en bild av ungas egna upplevelser av hur livet är idag utifrån olika aspekter och framtids-tron visar vilka förväntningar de har på framtiden.

Mindre vanligt att unga hbtq-personer är nöjda med sina liv

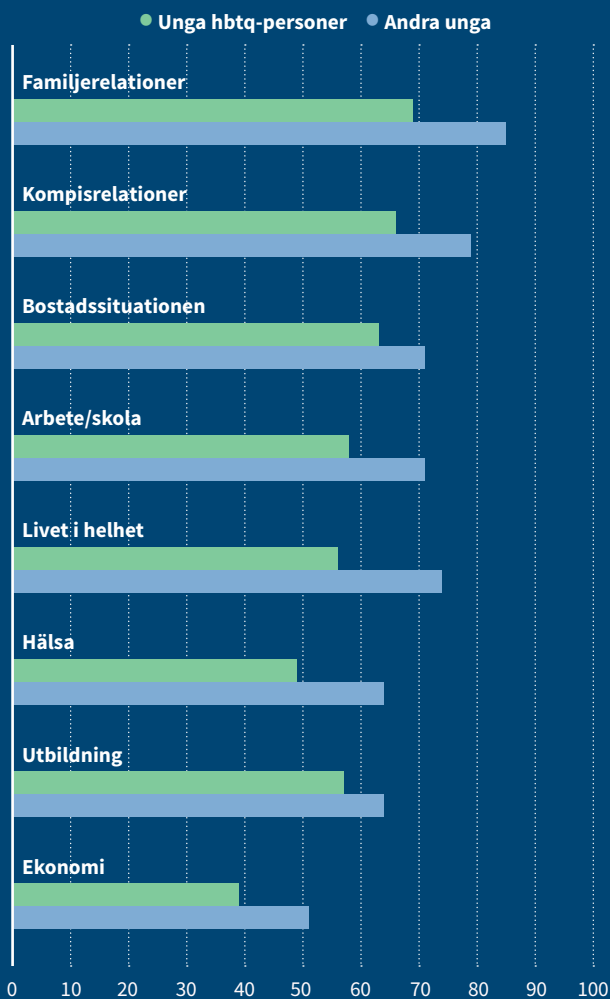
Ungefär sju av tio unga är nöjda med livet i sin helhet just nu men det är mindre vanligt bland unga hbtq-personer att vara nöjd, 56 procent jämfört med 74 procent bland andra unga.

Majoriteten av alla unga är nöjda med sina liv utifrån olika aspekter, så som hälsa, relationer och ekonomi. Bland unga hbtq-personer är det dock mindre vanligt att uppge nöjdhet med livet ur dessa aspekter. Exempelvis är det 69 procent av unga hbtq-personer som är mycket eller ganska nöjda med sina familjerelationer, medan motsvarande bland andra unga är 85 procent.

Dubbelt så vanligt att unga hbtq-personer ser negativt på sin framtid

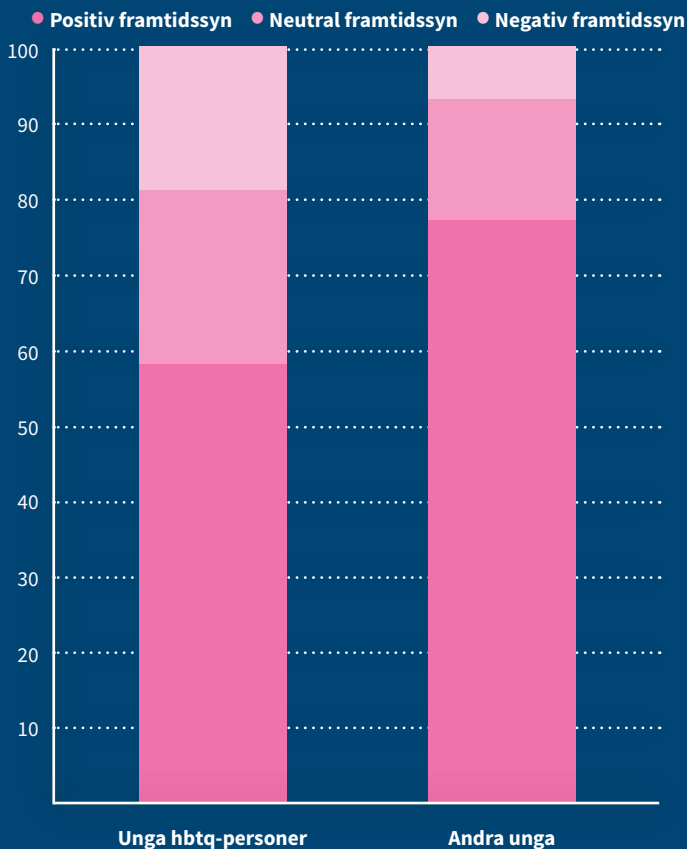
Majoriteten av unga ser positivt på sin framtid, men det är mer än dubbelt så vanligt bland unga hbtq-personer

att se negativt på sin framtid som bland andra unga. Det är också vanligare bland unga hbtq-personer att varken se positivt eller negativt på sin framtid. Det är knappt sex av tio unga hbtq-personer som ser positivt på sin framtid. Motsvarande bland andra unga är åtta av tio.



Källa: MUCF:s Nationella ungdomsenkät 2018.

Figur 5.1 Andel unga som är ganska eller mycket nöjda med olika aspekter av sina liv, efter unga hbtq-personer och andra unga, 16–25 år, 2018.



Källa: MUCF:s Nationella ungdomsenkät 2018.

Kommentar: Frågan besvaras på en femgradig skala där 1 representerar "är väldigt negativ" och 5 representerar "är mycket positiv". Kategorin "Negativ framtidssyn" innefattar skalsteg 1 och 2, kategorin "Neutral framtidssyn" innefattar skalsteg 3 och kategorin "Positiv framtidssyn" innefattar skalsteg 4 och 5.

Figur 5.2 Fördelning i procent över ungas syn på sin egen framtid, efter unga hbtq-personer och andra unga, 16–25 år, 2018.

NU DÅ?

METODER OCH VERKTYG FÖR ATT ARBETA FRAMÅT

En persons sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck ska inte få avgöra vilket bemötande personen får eller vilka rättigheter och möjligheter som finns i samhället. Den bild som presenterats visar dock på att motsatsen gäller för flera unga hbtq-personer. Detta är både oroväckande och oacceptabelt, men det finns sätt att förändra den här bilden. MUCF har under flera år arbetat fram kunskap, metoder och verktyg till stöd för att arbeta med dessa frågor. I detta avsnitt beskrivs en del av det material som MUCF erbjuder.

MUCF erbjuder metoder att arbeta med

Till viss del behövs strukturella förändringar för att förbättra unga hbtq-personers förutsättningar för goda levnadsvillkor, men enskilda vuxna kan också göra en stor skillnad i unga hbtq-personers liv. Därför är både särskilda insatser och bemötandet från vuxna väldigt viktigt i arbetet med att förbättra levnadsvillkoren för unga hbtq-personer. Ett normkritiskt förhållningssätt i verksamheter där unga befinner sig skapar inkluderande miljöer för alla unga, oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

MUCF arbetar aktivt med att underlätta och stötta lokala och regionala verksamheter i arbetet med ett normkritiskt förhållningssätt och att stärka unga hbtq-personers identiteter. Myndigheten tar till exem-

pel fram metodmaterial om att stärka unga hbtq-personer i verksamheter där unga ofta vistas och arrangerar utbildningar för personal som möter unga i skolan. Metodmaterialen för skola och öppen fritidsverksamhet finns att ladda ner på MUCF:s webbplats och sammanfattas här:



Öppna skolan! (2019):

Öppna skolan! är ett stödmaterial för dig som arbetar inom skolan på högstadiet eller gymnasiet och som vill skapa bättre skolmiljöer för unga hbtq-ungdomar. Materialet fokuserar på normer som rör sexualitet, könsidentitet och könsuttryck. Stödmaterialen har särskilt utvecklats för att ge kunskap och verktyg i det normkritiska jämlikhetsarbetet till skolpersonal. Syftet med det här stödmaterialen är att underlätta för all skolpersonal att förstå och kunna hantera det praktiska och strategiska arbete som krävs för att sätta hbtq-frågor på skolans agenda.



Öppna fritidsverksamheten (2019):

Som en del i MUCF:s arbete att stödja den öppna fritidsverksamheten har vi tagit fram detta stödmaterial riktat till dig som är fritidsledare. Här har vi samlat kunskap om arbetsätt som skapar trygghet och främjar hbtq-personers deltagande i öppen fritidsverksamhet. Här lär du dig mer om normmedvetna arbetsätt och får konkreta tips för ett inkluderande bemötande av unga. Det finns både beskrivningar av svåra situationer som fritidsledare be-

höver hantera och exempel på hur kränkningar och trakasserier kan motverkas. För arbetsgivare och chefer finns även ett avsnitt som handlar om att skapa goda förutsättningar för det normmedvetna arbetet.

Lyssna till unga hbtq-personers röster

Den kunskap som presenteras kanske har skapat en nyfikenhet om unga hbtq-personers egna upplevelser av sin vardag och vad som stärker dem i sin identitet. Unga är experter på sin egen situation och har rätt att bli hörda. Utifrån det är det viktigt att involvera unga hbtq-personer i arbetet med att både kartlägga och hitta rätt åtgärder för att förbättra deras situation. Oavsett om arbetet är på regional eller lokal nivå är detta lika viktigt.

Det finns flera civilsamhällesorganisationer som samlar, företräder och skapar verksamhet för unga hbtq-personer. Dessa organisationer har stor kunskap om unga hbtq-personers upplevelser av sina livsvillkor. Exempel på organisationer är:

- **RFSL** (*Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter*)
- **RFSL Ungdom**
- **RFSU** (*Riksförbundet för Sexuell Upplysning*)
- **Transammans** (*Förbundet för transpersoner och närstående*)
- **FPES** (*Full Personality Expression Sweden*)

MUCF har i flera tidigare uppdrag intervjuat unga hbtq-personer om hur de själva upplever sin vardag och vad som stärker dem i sin identitet. Här är några exempel på material som MUCF tagit fram där unga hbtq-personers röster hörs:



Bredda normen (2018):

Till den här rapporten har fjorton unga hbtq-personer bidragit med sina upplevelser av att inte arbeta eller studera. De har intervjuats om hur de mår, upplevelser av etableringsinsatser och om hur det är att vara ung hbtq-person på en arbetsplats. I rapporten berättar ungdomarna bland annat om strategier för att må bra.



Stödjande och stärkande (2016):

Ungas egna berättelser om vad de upplever eller upplevde som stärkande i sin hbtq-identitet under tiden de gick i grundskolans senare år eller i gymnasiet. Vad har människor runt dessa unga gjort som har hjälpt dem att må bra och kunna vara sig själva? I skriften har vi sammanställt svaren på en webbenkät från 145 unga. Som en bakgrund till ungas röster om främjande faktorer presenterar vi även statistik om ungas hälsa och levnadsvillkor.

Ung och hbtq: så blev jag stärkt! (2017):

En kortfilm där unga hbtq-personer berättar om vad som hjälper dem att må bra och att kunna vara sig själva.

REFERENSER

Arbetsmarknadsdepartementet. *Regeringens strategi för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.*

<https://www.regeringen.se/49baf9/contentassets/6aa547fb55c74d1d9f49121119792da9/en-strategi-for-lika-rattigheter-och-mojligheter-oavsett-sexuell-laggning-konsidentitet-eller-konsuttryck> (Hämtad 2019-10-22)

Diskrimineringslag (2008:567).

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2019). *Unga med attityd. Del 3: Hälsa, fritid och framtid.*

<https://www.mucf.se/publikationer/unga-med-attityd-2019-del-3> (Hämtad 2019-10-22)

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2018). *Vilka ska med? Ungas sociala inkludering i Sverige.*

<https://www.mucf.se/publikationer/fokus-18-vilka-ska-med> (Hämtad 2019-10-22)

Regeringens proposition 2013/14:191. *Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande.*

<https://data.riksdagen.se/fil/66D9A442-488C-4A98-9053-34A553ECE749> (Hämtad 2019-10-22).

Underlag

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors frågeformulär *Nationell ungdomsenkät*, år 2018: https://www.mucf.se/sites/default/files/ungdomsenkaten_2018.pdf (Hämtad 2019-10-22)

METOD- OCH TABELLBILAGA

I den här bilagan återfinns resultaten av de frågor som ligger till grund för rapporten ”Olika verkligheter – Unga hbtq-personer om sina levnadsvillkor”. Resultaten från enkätfrågor är i den här bilagan uppdelade efter hur unga hbtq-personer respektive unga som inte är hbtq-personer, som i rapporten benämns som andra unga, har svarat. I bilagan återfinns några resultat där skillnaden mellan grupperna som jämförs inte är statistiskt signifikant. Dessa siffror markeras med en stjärna (*).

I den här bilagan redogörs också för fördjupade resonemang om vägval vid urvalsdragningen till studien, svarsfrekvenser, principer för viktning av frågor samt för övriga principiella förhållningssätt.

Enkätutskick och principiell hållning vid variabelkonstruktion

Den nationella ungdomsenkäten skickades ut till sammanlagt 5 000 slumpmässigt utvalda unga i åldern 16–25 år under våren 2018. Sammanlagt svarade 2 306 personer på enkäten, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 46 procent. Resultat som studerar skillnader mellan grupper diskuteras i rapportens löptext enbart om skillnaderna är statistisk signifikanta på 95 procentsnivån. I figurer och tabeller framkommer det både statistiskt signifikanta och ej statistiskt signifikanta skillnader.

I rapporten har bearbetning av enkätfrågorna gjorts

på liknande sätt genom hela rapporten. Vid de frågor där en fyr- eller femgradig skala använts har de två översta svarsalternativen på skalan kategoriserats ihop. Detta leder till att exempelvis svaren på frågan ”Hur nöjd är du med ditt liv när det handlar om följande?” kategoriseras i två grupper efter de som svarat ”ganska nöjd” och ”mycket nöjd” respektive de som svarat övriga svarsalternativ. Vid de frågor som har svarsalternativet ”vill inte svara”, ”vet inte” eller ”inte aktuellt” har de som svarat detta inte räknats med i resultatet. I de fall där undantag har gjorts från den principiella kodningen av variabler, framgår detta i rapporten i nära anknytning till den enkätfråga som berörs.

Kodning av unga hbtq personer

Det stora flertalet unga definierar sig som heterosexuella cispersoner, person vars juridiska kön, biologiska kön och könsidentitet hänger ihop och alltid har hängt ihop i enlighet med den rådande samhällsnormen. De som inte gör det definieras här som hbtq-personer, vilka i underlaget är 372 personer. Det motsvarar 16 procent av den totala andelen svarande.¹

I den nationella ungdomsenkäten finns frågor om den svarandes könsidentitet och sexuella läggning. Utifrån dessa frågor kan unga hbtq-personer särskiljas från unga heterosexuella cispersoner, det vill säga andra unga. Unga hbtq-personer definieras här som

1 De som inte svarat på någon av frågorna som variabeln är konstruerad utifrån är inte medräknade i ”den totala andelen svarande”.

svarande som uppgett minst något av följande:

- annan sexuell läggning än heterosexuell (inklusive osäker på sin sexuella läggning eller aktivt valt att inte vilja definiera sin sexuella läggning)
- identifierar sig som transperson eller är osäker på om en identifierar sig som transperson
- annan könstillhörighet än tjej eller kille eller är osäker på sin könstillhörighet

Definitionen av hbtq-personer utgår från ungas egen definition av sin sexuella läggning och könsidentitet. Bland de som benämns som hbtq-personer är det flera som uppgett att de inte vill definiera eller är osäkra på sin sexuella läggning. Dessa definieras också som unga hbtq-personer eftersom de valt att inte definiera sig i enlighet med heteronormen som heterosexuell. Svarsalternativet ”vill inte definiera” kan ses som en möjlighet att uttrycka en queer identitet där den unga inte vill definiera sin sexualitet över huvud taget.

Låg svarsfrekvens och dess konsekvenser i rapporten

Den nationella ungdomsenkäten har en svarsfrekvens på 46 procent. Svarsfrekvensen i enkätundersökningar sjunker generellt både i världen och i Sverige (SOM 2018:31). En konsekvens av att det är få svarande är att det är svårt att säkerställa skillnader när olika undergrupper jämförs med varandra.

Resultat där det är färre än 30 svarande analyseras

inte. Resultat redovisas därför inte i fler nedbrytningar av hbtq-gruppen, exempelvis unga transpersoner², eftersom det blir för få svarande vid många frågor.

Viktning och dess användning i resultatredovisningen

Svarsbortfall är ett problem i alla typer av enkätundersökningar. Särskilt problematiskt är det om bortfallet är ojämnt fördelat mellan olika sociala grupper i populationen. Skevhet i bortfallet gör att resultaten från de statistiska skattningarna i datamaterialet riskerar att bli missvisande.

Bortfallet bland enkätsvaren var större bland killar än tjejer och i åldrarna 22–24 år. I rapporten används därför genomgående viktade skattningar för de siffror som redovisas i texter, figurer och tabeller. Vikterna tar hänsyn till skevheter i kategorierna kön och ålder. Som underlag för viktningen har Statistiska centralbyråns statistik över totalbefolkningen i maj 2018 använts.

Fördelningen mellan personer som identifierar sig som tjejer respektive killar är olika bland unga hbtq-personer och bland andra unga. Det är en övervikt tjejer i båda svarsgrupperna, men övervikten är markant större bland unga hbtq-personer. Inom svarsgruppen unga hbtq-personer är det sju av tio svarande som uppger att de är tjejer och tre av tio

2 Andelen som uppgett att de är transpersoner eller som inte identifierar sig som tjej eller kille, alternativt är osäkra på sin könsidentitet eller på om de är transpersoner, är knappt fyra procent.

som uppger kille. Bland andra unga är det drygt hälften som uppger tjej och knappt hälften som uppger kille. Utifrån detta har alla resultat kontrollerats för uppgiven könsidentitet för att på så sätt kunna dra slutsatser om resultaten beror på att de unga tillhör hbtq-gruppen eller utifrån deras angivna könsidentitet. Om inget annat anges är skillnader mellan unga hbtq-personer och andra unga statistiskt signifikanta med 95 procents sannolikhet, även vid kontroll för uppgiven könsidentitet. I tabellredovisningen markeras de resultat där skillnaden mellan svarsgrupperna inte är statistiskt signifikant vid kontroll för uppgiven könsidentitet med en etta (1).

Social inkludering och sociala skyddsnet

	Unga hbtq-personer	Andra unga
I hur stor utsträckning upplever du att du är inkluderad i följande? – I ganska eller mycket stor utsträckning		
Sverige som land	52	45
Kommunen där du bor	44*	39*
Bostadsområdet där du bor	45*	47*
Din familj/släkt	76	90
Brukar du, eller skulle du vilja, prata med någon av följande då du är bekymrad eller oroad för något? (Räkna även kontakter på internet.) – Ja		
Mamma	68	75
Pappa	53	63
Syskon	46	61
Någon annan	37	23
Brukar du, eller skulle du vilja, prata med någon av följande då du är bekymrad eller oroad för något? (Räkna även kontakter på internet.) – Nej, men skulle vilja		
Förälder (mamma, pappa) eller vårdnadshavare	54	29
Annan vuxen: vuxen privatperson utanför släkten, lärare eller annan vuxen som arbetar på min skola, fritidsledare	44	21
Kompis/ partner (partner, pojkvän, flickvän)	21	14

Otrygghet och utsatthet

	Unga hbtq-personer	Andra unga
Känner du dig trygg på följande ställen? – Ja, alltid		
I hemmet	77	90
Utomhus i mitt bostadsområde på dagen	68	81
På min fritidsaktivitet	64	77
I skolan/ på arbetsplatsen	56	70
På internet/ sociala medier	47	60
Utomhus i mitt bostadsområde på kvällen	37	50
Ute på stan, på allmän plats	27	36
På nattklubb/pub	19	29
På buss, tåg, tunnelbana eller liknande	26 ¹	34 ¹
Har det under de senaste 12 månaderna hänt att du haft svårigheter att klara de löpande utgifterna för mat, hyra, räkningar med mera?		
Ja, vid flera tillfällen	23	13
Har du möjlighet att få ekonomisk hjälp av föräldrar eller andra närstående?		
Ja	66	85

Otrygghet och utsatthet (forts.)

	Unga hbtq-personer	Andra unga
Om du tänker tillbaka på det senaste 6 månaderna, har något av följande hänt dig? - Ja		
Jag har blivit mobbad eller utfryst	28	15
Jag har blivit hotad	23	14
Jag har blivit utsatt för sexuellt våld/utnyttjande	14	4
Av vilken orsak tror du att du blev orättvist behandlad?		
Blivit orättvist behandlad på grund av en diskrimineringsgrund	24	11
Blivit orättvist behandlad på grund av sitt kön, sin sexuella läggning, könsidentitet eller sitt könsuttryck	17	5

Metod- och

Hälsa

	Unga hbtq-personer	Andra unga
Hur bedömer du ditt allmänna hälsotillstånd? – Ganska eller mycket bra		
Alla	60s	75
Tjejer	55	71
Killar	69*	78*

Hälsa (forts.)

tabellbilaga

	Unga hbtq-personer	Andra unga
Hur ofta har du haft följande besvär under de senaste 6 månaderna? - Varje dag eller flera gånger i veckan		
Trött under dagarna	62	51
Stressad	56	44
Nedstämd/deppig/nere	46	26
Svårt att somna	39	26
Sovit dåligt på natten	36	25
Huvudvärk	28	18
Ont i magen	22 ¹	16 ¹

Fritid

	Unga hbtq-personer	Andra unga
Om du skulle vilja, hur stora möjligheter upplever du att du har att delta i följande aktiviteter? - Ganska eller mycket stora möjligheter		
Fritidsaktiviteter och sociala aktiviteter (t.ex. idrott, ungdomsgård, cafébesök)	76	85
Har du någon gång avstått från en fritidsaktivitet (t.ex. idrottsförening eller annan föreningsverksamhet) på grund av rädsla att bli dåligt behandlad?		
Ja	23	12

Fritid (forts.)

	Unga hbtq-personer	Andra unga
Om ja, av vilken orsak är du rädd att bli dåligt bemött/behandlad?		
Kön	9	2
Utseende	12	5
Hur mycket fritid har du?		
Jag känner ofta att jag har så mycket fritid att jag inte vet vad jag ska göra med min tid	15	9

Synen på livet och framtiden

	Unga hbtq-personer	Andra unga
Hur nöjd är du med ditt liv när det handlar om följande? - Ganska eller mycket nöjd		
Dina familjerelationer	69	85
Dina kompisrelationer	66	79
Din bostadssituation	63	71
Din Arbets-/skolsituation	58	71
Ditt liv i sin helhet	56	74
Din hälsa	49	65
Din utbildning	57	64
Din ekonomi	39	51

Syner på livet och framtiden (forts.)

	Unga hbtq-personer	Andra unga
Hur ser du på din framtid? (Skala: Negativ 1–5 Positiv)		
Positiv framtidssyn (4,5)	58	77
Neutral framtidssyn (3)	23	16
Negativ framtidssyn (1,2)	18	7
Antal svarande (ej viktat)	1350	2374

¹ Kön, ålder, utländsk bakgrund/hudfärg, sexuell läggning, könsidentitet/könsuttryck, funktionsnedsättning, religion eller annan trosuppfattning.

Källa: MUCF:s Nationella ungdomsenkät 2018

Kommentar: * betyder att siffrorna inte är statistiskt skilda från varandra och att det därför inte föreligger någon skillnad mellan de två grupperna. ¹ betyder att skillnaden mellan grupperna inte är statistiskt signifikanta vid kontroll för uppgivet kön.

HOS OSS VÄXER KUNSKAP FRAM

På Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor är ungas villkor och civilsamhällets förutsättningar i fokus. Här växer kunskap fram som beslutsfattare använder när de prioriterar insatser för unga och för civilsamhället. Vi sprider kunskapen i mötet med människor, på såväl nationell som europeisk nivå. Vi fördelar också statsbidrag som ger små och stora organisationer möjlighet att genomföra sin verksamhet. Det ger också unga möjlighet att arbeta som volontär, studera eller praktisera i ett annat europeiskt land.